

Istorie

Istorici dobrogeni în Anul Centenarului Marii Uniri
și a Jubileului Dobrogea 140

urmare din pag. 13

Profesorul IONEL CÂNDEA – dobrogeanul
devenit brăilean

Deși prin naștere, profesorul Ionel Căndea este un pur (nord-)dobrogean – s-a ivit pe lume în străvechea cetatea Arrubium, recte, orașul Măcin de azi, la 25 februarie 1949 –, în fapt personalitatea actualului manager al Muzeului Brăilei „Carol I”, membru corespondent al Academiei Române,

este adânc legată de Brăila; aici a urmat cursurile școlii generale și ale liceului (nr. 3, astăzi Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu”), în perioada 1956-1967. Și tot în acest areal va slui – după absolvirea Facultății de Istorie a Universității din București (1968-1972) – învățământul, pentru scurt timp, pentru ca începând din 1975 să-și desfășoare activitatea la muzeul brăilean – căreia îi va fi și conducător din 1989 până astăzi (urmându-le lui Nicolae Harțuchi – director la finele anilor '50 al Muzeului de Arheologie al Dobrogei, de la Constanța – și lui Florian Anastasiu), devenindu-i cu timpul un veritabil *spiritus rectus*.

Dobrogeanul nativ, devenit brăilean prin adopție, va deveni unul dintre cei mai cunoscuți cercetători și manageri formați în cadrul instituțiilor noastre muzeale, totodată apreciat cadru didactic universitar și cercetător; profesor (din 2003) la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (și, din 2007, conducător de Doctorat), director al Centrului de Studii Dunărene al Academiei Române (înființat la Brăila în decembrie 2016), competențele și autoritatea științifică i-au fost recunoscute prin alegerea în diferite reprezentative organisme naționale – membru (2000-2004) și președinte al Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor din România (sub egida Ministerului Culturii și Cultelor) (2005-2009), membru al Adunării Naționale Bisericești (mai 1990-mai 2010), al Consiliului Eparhial și al Adunării Eparhiale a Episcopiei „Dunării de Jos” (mai 1990-mai 2010; membru de onoare din 2010), membru al Academiei Oamenilor de Știință din România (2011-2016), iar din iunie 2016 – membru corespondent al Academiei Române, la Secția de Științe Istoric și Arheologice; ș.a. Despre el, un avizat istoric de dincolo de Nistru, profesorul Ion Țurcanu, avea să consemneze în *Istoria istoriilor mele* (apărută la Chișinău în 2013), atunci când se referă (p. 231) la „harmicul cercetător, brăilean prof. Ionel Căndea, istoric de marcă, organizator al activităților muzeale de cea mai bună calitate și expert de înaltă competență în chestiunea protecției monumentelor istorice, ca să nu mai insist asupra calităților sale umane cu totul deosebite în mediul românesc”.

Pasionat și perseverent arheolog – al spațiului medieval, și nu numai –, scormonitor prin arhive și asiduu „cititor” de cărți de Istorie (inclusiv editor), profesorul Căndea este autorul a numeroase și valoroase de specialitate – *Brăila. Origini și evoluție până la jumătatea secolului al XVI-lea* (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 1995 /329 pp./), monografie distinsă în 1997 cu Premiul „Dimitrie Onciul” al Academiei Române; *Mănăstirea Măxineni* (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei și Editura Episcopiei Dunării de Jos, 1996 /300 pp./) (a apărut și o a doua ediție, revizuită /322 pp./); *Comunitatea greacă de la Brăila. Din cele mai vechi timpuri până în secolul al XIX-lea* (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2004 /208 pp./) (și ediție în limba engleză); *Brăila 1711. Documente și studii*. Traducerea textelor din limba germană: Radu Ștefănescu (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2011 /252 pp./); *Mănăstirea Măxineni*, vol. II. *Documente* (Brăila: Editura Istros, 2014 /350 pp./); *Cetatea Brăilei. Istoric. Reconstituire. Valorificare* (bilingv română/engleză) (Brăila: Editura Istros, 2015 /212 pp./); *Medalii bătute de Muzeul Brăilei „Carol I” [1991-2016] 25 de ani* (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2016 /64 pp./); *Cetatea Albă. Cercetări arheologice și istorice* (Brăila: Editura Istros, 2016 /320 pp./).

Coautor la mai multe volume – *Istoricul orașului Brăila de la origini la ocupația otomană* (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 1993 /94 pp.+ XLI pl./) (împreună cu arheologul Valeriu Sârbu), *Istoria Românilor*, I (Brăila:

Independența Economică, 2001 /332 pp./) (cu Valeriu Sîrbu și Stănică Pandrea), *O bibliografie istorică a Brăilei* (Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România. Seria *Contribuții privind istoria orașelor IX*) (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2011 /298 pp./) (cu Costin Croitoru).

De asemenea – editor și îngrijitor al volumelor: N. Iorga, *Din trecutul istoric al orașului Brăila*. Studiu introductiv, note și comentarii de Ionel Căndea. Indice de Camelia Hristian (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăila, 1999 /260 pp./); *Închinare lui Petre Ș. Năsturel*. Volum îngrijit de Ionel Căndea, Paul Cernovodeanu, Gheorghe Lazăr, (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăila, 2003 /820 pp./); *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani*. Volum îngrijit de Ionel Căndea, Valeriu Sîrbu, Marian Neagu (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăila, 2004 /XXXVII + 800 pp./); Gheorghe T. Ionescu, *Contribuții la istoria românilor (Studii și materiale)*. Îngrijirea ediției, studiu introductiv și note: Ionel Căndea. Cuvânt înainte: Șerban Papacostea. Indice: Rozalia Pirlitu [vol. I] (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2006 [pe foaia de titlu: 2004] /775 pp./); *Enjeux politique, économiques et militaires en Mer Noire (XVIe-XXe siècles. Études à la mémoire de Mihail Guboglu*. Sous la direction de Faruk Bilici, Ionel Căndea, Anca Popescu (Brăila: Éditions Istros du Musée Brăila, 2007 /764 pp./); *Documente privind istoria Brăilei. Răspunsurile la chestionarele Odobescu și Hasdeu, pentru județul Brăila*. Ediție și studii introductive: Ionel Căndea, Costin Croitoru (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2015 /642 pp./).

Acestor remarcabile „produse” editoriale li se adaugă peste 120 de studii și articole publicate în reviste de specialitate și volume colective.

De-a lungul a peste trei decenii, profesorul Căndea se va implica constant în viața cetății – urbea adoptivă îi va recunoaște, de altfel, meritele civice prin conferirea titlului de *Cetățean de Onoare* în anul 2002 –, nu doar prin ridicarea muzeului la unul dintre cele mai înalte nivele științifice din țară, ci și prin luări și exprimări de atitudine național-culturală. „Evenimentele de la anul – declara în anul 2017 – sunt într-adevăr de o importanță națională și nu numai. Vreau să spun că primul, «650 de ani» [de atestare a existenței Brăilei], este chiar la începutul anului, în ianuarie. Deja am făcut demersurile necesare cu Muzeul Național de Istorie a României și cu Muzeul Național Peleş, pentru a aduce la Brăila pe 20 ianuarie, în semn de omagiu pentru cei 650 ani de atestare documentară a orașului, patru piese excepționale: coroana de oțel a regilor României, coroana pe care Carol a realizat-o după Războiul de Independență și cu care Ferdinand s-a încoronat la Alba Iulia. Cele două mantii ale încoronării, care se află la Peleş. Și Sceptrul lui Ferdinand, o capodoperă a genului care este la Muzeul Național de Istorie. De asemenea, încerc să aduc în același timp și documentul original, cel dat brașovenilor de Vladislav Vlaicu, la 20 ianuarie 1368 prin care s-a atestat Brăila”. (Și, în adevăr, la 20 ianuarie a.c., de *Ziua Brăilei*, la muzeu au putut fi admirate, în prezența oficialităților locale, piesele-tezaur amintite: din Constanța, au fost invitați la eveniment muzeografi-cercetători Gabriel Custurea și Gabriel Talmațchi și subsemnatul.) „Vreau să vă mai spun un lucru la care cred că nimeni nu se gândește. Stema României până la 1 decembrie 2018 – nu știu dacă știți sau nu –, va trebui să aibă adaosul Coroanei. Pentru că România a fost regat și abia anul trecut s-a obținut această hotărâre pentru modificarea stemei României care va trebui făcută peste tot. Prin urmare, eu cred că este important și felul în care discutăm aici – mi s-a părut la un moment dat chiar unul derizoriu –, dacă este vorba de un asemenea eveniment și de alte asemenea evenimente pe care Brăila are șanse să le organizeze”.

Cu alt prilej, într-un interviu din 2012, el arăta: „În ceea ce mă privește, am socotit și socotesc de maximă importanță pentru cultura și educația unui om, cunoașterea istoriei și geografiei locale (subl.n.). A fost o idee pe care marele Spiru Haret, matematician, a reușit să o impună școlii românești de peste un veac. Astăzi am uitat cu totul de o astfel de trebuință și consecințele se văd: tineri ce nu știu de unde vin și încotro se îndreaptă. E mai mult decât dureros, este tragic. Nu știu ce gândesc cei de la ISJ Brăila despre cunoașterea istoriei și geografiei locale, indiferent de nivelul școlar parcurs. Pentru mine este cert că mondializarea, globalizarea, distrugerea identității naționale se aplică la noi, de către noi, cu multă bucurie, la fel cum în anii '50 cealaltă uniune, Uniunea Sovietică, era transpusă tot de către noi, cu exces de zel ce trezește și astăzi mirare și indignare”.

Cărțile profesorului-arheolog-manager stau mărturie pentru râvna intelectuală a unui profesionist – de ar fi să menționăm doar cele referitoare la Mănăstirea Măxineni (unde

a efectuat ani în șir săpături arheologice, coroborate cu cele din arhive) sau Cetatea Albă, spre a nu mai vorbi de cele dedicate Brăilei; sunt, toate, nu doar pline de substanță științifică, dar, totodată atent și îngrijit tehnoredactate, în semn de respect pentru cititorii de azi.

De pildă, volumul *Brăila 1711. Documente și studii* – cu o copertă policromă specifică, atrăgătoare, cuprinde conținutul celor două broșuri – facsimilate și în traducere românească –, respectiv reluarea a zece studii ale autorului, cel mai important istoric de astăzi al Brăilei medievale și moderne, vrednic urmaș al lui Constantin C. Giurescu (autorul, în 1968, a monografiei *Istoricul orașului Brăila din cele mai vechi timpuri până astăzi* /432 pp./). Este vorba despre contribuții esențiale, pe baza reluării în discuție de către un autor profesionist – documentat, onest și neînhibat –, a documentelor editate și a studiilor istoriografice (inclusiv aparținând lui N. Iorga, C.C. Giurescu ori P.P. Panaitescu), coroborate cu propriile cercetări arhivistice sau de arheologie medievală. Sunt studii în cuprinsul cărora se aduc fie rectificări de datare, localizare, fie se reconstituie fapte și instituții din arealul Brăilei (cum este cazul cu *Mitropolia Proilaviei* și, mai ales, cu *Mănăstirea Măxineni*). De pildă, în studiul *A fost Brăila cetate înainte de 1438?* (publicat în 2001) – dedicat *Memoriei lui Constantin C. Giurescu, la centenarul nașterii sale* –, chestiune care „părea că a primit un răspuns definitiv odată cu recenzia lui Constantin C. Giurescu, la cunoscuta monografie închinată [în 1944] de către P.P. Panaitescu lui *Mircea cel Bătrân*” (p. 123), autorul arătând că „nu poate fi dovedită la ora de față o expediție a lui Ștefan cel Mare împotriva Brăilei la 1462, odată cu expediția lui Mehmet al II-lea Fatih contra lui Vlad Tepeș”, concluzionează: „De asemenea, credem că nu se poate susține în această etapă a cercetărilor istorice; existența la Brăila a unei cetăți, înainte ca ea să fie construită (începerea lucrărilor s-a făcut în octombrie 1540 – n.n.) de turci”.

Sau amplul și somptuosul album *Cetatea Albă. Cercetări arheologice și istorice*, apărut în 2016: „Așezată la limanul Nistrului, Cetatea Albă a trezit încă din primele veacuri de existență interesul tuturor celor care au cunoscut-o într-un fel sau altul, în toată măreția și splendoarea ei”.

Pentru dimensionarea personalității de manager și cercetător, în Anul Centenarului, să menționăm conceperea, în ianuarie a.c., a unei *Schițe de program „Brăila 650”*, semnată de prof. univ. dr. Ionel Căndea: „Aflați în fața *Jubileului 650* al atestării documentare a Brăilei, vom încerca să schițăm aici câteva direcții, cu gândul la un *Program* ce trebuie asumat și dincolo de Muzeul Brăilei «Carol I»”; sunt nu mai puțin de 12 puncte ale „schiței de program”: edificarea de monumente, reabilitarea de monumente, redenumiri, restaurări de clădiri istorice, recuperări ale memoriei unor personalități, baterea de monede, timbre și medalii ș.a.; să menționăm, totuși, cinci dintre cele 12 „puncturi” ale „schiței de program” întocmită de profesorul Ionel Căndea: „I. Recuperarea memoriei identitare a orașului prin realizarea unui *Monument* în *Parcul Monument*, care să sintetizeze istoria de șase secole și jumătate a Brăilei de la întemeiere – la anexarea otomană – la eliberarea din 1829 – la epoca modernă (1848, 1859, 1877) – la războiul de întregire – la epoca interbelică – și până la comunism și perioada de după 1989 – aproape 3 decenii. Proiectul va trebui început în 2018 și va consta într-un concurs internațional, după o prealabilă documentare a participanților privind istoria orașului și a unei tematici oferită de comanditar. III. În Grădina Mare – care va trebui să redevină Grădina «A.I. Cuza» – două monumente importante își așteaptă o superioară valorificare. IX. Timbrul *Brăila 650*. În condițiile anului 1993 am reușit să obținem de la Poșta Română emiterea unui timbru poștal care a circulat. Sigur, putem repeta în 2018 acest lucru la alt standard de calitate. XI. O medalie – cu avers *România Centenarul Marii Uniri* – și revers *Brăila 650* poate fi bătută pe baza unei lucrări de artist plastic ce va primi doar sugestiile noastre, ale istoricilor. XII. Multe alte aspecte vor fi discutate, sperăm, în perioada următoare, astfel încât ideile și sugestiile să se poată exprima în număr cât mai mare. În ceea ce ne privește dorim să sugerăm că la împlinirea celor 650 de ani de vârstă documentară, Brăila să se împodobască în toate laturile sale cu *650 de salcâmi*, *650 de stejari*, dar și cu *650 de leandri*, atât de specifici cu jumătate de veac în urmă și mai bine, într-un oraș mozaic etnic și cultural”.

Și noi, ceștia din România de la Mare ne aflăm, în Anul Centenarului Marii Uniri, în fața a ceva asemănător brăilenilor, a căror inteligență este reprezentată și de un om de știință născut în această parte de Țară: anume, *Jubileul Dobrogea 140* – de ani de la Reintegrarea de Statul Român; *mutatis mutandis*...